

CYKL
ESEJÓW

PRAWNO-
SPOŁECZNO-
HISTORYCZNYCH

Gdy piłują chrześcijan...

**Podatkowe aspekty ograniczania
uprawnień kościołów i ich wiernych**

Tomasz Woźniak

*To jest uczciwa kara za to co się stało,
to znaczy musimy was opłować z pewnych przywilejów,
dlatego że jeżeli nie, to znowu podniesiecie głowę (...)*

Obraz na okładce: Peter Paul Rubens, *The Tribute Money*

WWW.ORDOIURIS.PL

Gdy pilują chrześcijan...

Podatkowe aspekty ograniczania uprawnień kościółów i ich wiernych

TOMASZ WOŹNIAK

INSTYTUT NA RZECZ KULTURY PRAWNEJ ORDO IURIS

WARSZAWA 2023

Spis treści

1. Obowiązujące regulacje prawne	5
2. Zapowiedzi polityczne	9
3. Potencjalne skutki wprowadzenia zapowiedzi politycznych	13
4. Dokąd zmierzamy	16

1. Obowiązujące regulacje prawne

Źródło: Adobe Stock

Zgodnie z art. 84 Konstytucji RP każdy jest obowiązany do ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków określonych w ustawie. Od wskazanej powinności ustawodawca przewiduje pewne ulgi i preferencje, mając na uwadze konieczność realizacji różnorodnych, w tym pozafiskalnych celów publicznych. Jednym z takich celów jest zapewnienie społeczeństwu możliwości realizacji potrzeb religijnych.

Regulacje podatkowe dotyczące kościołów i duchownych można podzielić na cztery grupy. Dotyczą one:

- opodatkowania kościołów i ich jednostek organizacyjnych podatkiem dochodowym od osób prawnych,
- opodatkowania dokonywanych przez nie dostaw towarów i świadczenia usług podatkiem od towarów i usług,
- -opodatkowania nieruchomości wykorzystywanych przez kościoły w ramach swojej działalności oraz opodatkowania dochodów osób duchownych.

Stosownie do dyspozycji art. 55 ustawy 17 maja 1989 r. stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: u.s.p.k.k.) majątek przychody kościelnych osób prawnych podlegają ogólnym przepisom podatkowym. Wyjątki zostały określone ustępach 2–6 tego artykułu. Analogiczne rozwiązania zawierają pozostałe ustawy regulujące stosunek pomiędzy państwem poszczególnymi kościołami wspólnotami wyznaniowymi¹. Ustawy te przewidują również zwolnienie kościelnych osób prawnych (tym m.in. parafii) opodatkowania podatkiem dochodowym od osób prawnych tytułu przychodów ze swojej działalności niegospodarczej. tym zakresie kościelne osoby prawne nie mają też obowiązku prowadzenia dokumentacji wymaganej przez właściwe przepisy prawa podatkowego². Zwolnienie opodatkowania niegospodarczej działalności kościelnych osób prawnych, oraz związane tym zwolnienie obowiązku prowadzenia dokumentacji podatkowej, zostały ustanowione również art. 17 ust. 1 pkt 4a lit. ustawy 15 lutego 1992 r. podatku dochodowym od osób prawnych³. Wskazana ustawa zawiera zwolnienie opodatkowania także pozostałej działalności kościelnych osób prawnych spółek, których są one jedynymi udziałowcami (akcjonariuszami), części przeznaczonej na cele: kultu religijnego, oświatowo-wychowawcze, naukowe, kulturalne, charytatywno-opiekuńcze oraz na konserwację zabytków, prowadzenie punktów katechetycznych, jak też na inwestycje sakralne zakresie: budowy, rozbudowy odbudowy kościołów oraz kaplic, adaptację innych budynków na cele sakralne, także innych inwestycji przeznaczonych na punkty katechetyczne zakłady charytatywno-opiekuńcze⁴. Zwolnienie opodatkowania dochodu przeznaczonego na cele statutowe jest zwykłym rozwiązaniem stosowanym przez polskiego ustawodawcę także stosunku do innych organizacji społecznych. Przykładowo zgodnie art. 17 ust. 1 pkt 6c u.p.d.o.p. zwolnione opodatkowania są dochody organizacji pożytku publicznego, których mowa przepisach działalności pożytku publicznego o wolontariacie – części przeznaczonej na

1 Zob. np. art. 40 ust. 1 ustawy dnia 4 lipca 1991 r. stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (dalej: u.s.p.k.p.); art. 34 ust. 1 ustawy dnia 13 maja 1994 r. stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: u.s.p.k.e.a.) czy art. 29 ust. 1 ustawy dnia 20 lutego 1997 r. stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego Rzeczypospolitej Polskiej (u.s.p.k.z.).

2 Zob. np. art. 55 ust. 2 u.s.p.k.k. czy art. 40 ust. 2 u.s.p.k.p.

3 Dalej: u.p.d.o.p.

4 Art. 17 ust. 1 pkt 4a 4b u.p.d.o.p.

działalność statutową, wyłączeniem działalności gospodarczej. Na podstawie art. 17 ust. 1 pkt 39 u.p.d.o.p. zwolnione opodatkowania są natomiast dochody m.in. związków zawodowych, izb rolniczych, izb gospodarczych, organizacji samorządu gospodarczego rzemiosła, organizacji pracodawców czy partii politycznych – części przeznaczanej na cele statutowe, wyłączeniem działalności gospodarczej.

Zwolnienie z opodatkowania dochodu przeznaczonego na cele statutowe jest zwykłym rozwiązaniem stosowanym przez polskiego ustawodawcę także w stosunku do innych organizacji społecznych.

Zwolnione z opodatkowania podatkiem od towarów i usług pozostają usługi oraz dostawy towarów ściśle z tymi usługami związanymi, realizowane przez kościoły i związki wyznaniowe w zakresie interesu zbiorowego swoich członków. Warunkiem jest jednak, aby te usługi i dostawy były wykonywane na rzecz wiernych w zamian za składane przez nich ofiary, a same kościoły nie mogą być nastawione na osiągnięcie zysków⁵. Analogiczne zwolnienie podatkowe ustawodawca przewidział dla dostawy towarów i usług realizowanych przez organizacje powołane do realizacji celów o charakterze politycznym, związkowym, patriotycznym, filozoficznym, filantropijnym lub obywatelskim⁶.

Ustawy regulujące stosunek państwa do poszczególnych kościołów przewidują zwolnienie kościelnych osób prawnych z podatku od nieruchomości wykorzystywanych na cele niemieszkalne, z wyjątkiem części zajmowanej na wykonywanie działalności gospodarczej⁷. Dodatkowe zwolnienie obejmuje także nieruchomości lub ich części przeznaczone na cele mieszkalne duchownych, jeśli nieruchomości te są wpisane do rejestru zabytków bądź wchodzi w skład szeroko rozumianej bazy noclegowej wykorzystywanej dla potrzeb formacji duchowej⁸. Dla porównania, zgodnie z ustawą o podatkach i opłatach lokalnych zwolnione z omawianego podatku są grunty, budynki lub ich części zajęte wyłącznie na potrzeby prowadzenia przez stowarzyszenia statutowej działalności wśród dzieci i młodzieży w zakresie oświaty, wychowania, nauki i techniki, kultury fizycznej i sportu, z wyjątkiem wykorzystywanych do prowadzenia działalności gospodarczej⁹, a podmiotowo zwolnione są uczelnie¹⁰, publiczne i niepubliczne jednostki organizacyjne objęte systemem oświaty¹¹ czy też żłobki i kluby dziecięce, w zakresie

5 Art. 43 ust. 1 pkt 31 lit. a ustawy o podatku od towarów i usług, dalej: u.p.t.u.

6 Art. 43 ust. 1 pkt 31 lit. b u.p.t.u.

7 Art. 55 ust. 4 u.s.p.k.k.; art. 40 ust. 4 u.s.p.k.p.; art. 34 ust. 3 u.s.p.k.e.a.; art. 29 ust. 2 u.s.p.k.z.

8 Np. służą jako internaty przy szkołach i seminariach duchownych, domy zakonów kontemplacyjnych, są domami formacyjnymi zakonów i domami księży emerytów (art. 55 ust. 5 pkt 2 u.s.p.k.k.) bądź znajdują się w budynkach kurii diecezjalnych i biskupich, zakonnych zarządów generalnych i prowincjalnych w Sekretariacie Prymasa Polski i w Sekretariacie Konferencji Episkopatu Polski (art. 55 ust. 5 pkt 3 u.s.p.k.k.).

9 Art. 7 ust. 1 pkt 5 ustawy o podatkach i opłatach lokalnych, dalej: u.p.o.l.

10 Art. 7 ust. 2 pkt 1 u.p.o.l.

11 Art. 7 ust. 2 pkt 2 u.p.o.l.

nieruchomości zajętych na prowadzenie żłobka lub klubu dziecięcego¹². Gminy mogą również wprowadzić inne zwolnienia przedmiotowe.

Źródło: Adobe Stock

Indywidualne opodatkowanie dochodów osób duchownych z tytułu pełnionych funkcji duszpasterskich jest realizowane w ramach systemu ryczałtowego¹³. Polega on na ustaleniu wysokości zobowiązania podatkowego na podstawie znamion zewnętrznych w postaci funkcji pełnionej przez duchownego, liczby mieszkańców parafii oraz miejsca położenia siedziby parafii. Wysokość stawek podatku jest określana co roku przez Ministra Finansów. Są one uzależnione od wspomnianych znamion zewnętrznych i tym samym niezależne od rzeczywistej wysokości przychodów osiąganych przez duchownych z tytułu pełnionych funkcji duszpasterskich. W analogiczny sposób opodatkowani są przedsiębiorcy, którzy przed 2022 r. zadeklarowali właściwemu miejscowo naczelnikowi urzędu skarbowego opodatkowanie w formie karty podatkowej. Są oni bowiem zobowiązani do opłacania podatku uzależnionego od rodzaju i miejsca wykonywanej działalności, jak też liczby zatrudnianych pracowników. W zakresie pozaduszpasterskich dochodów osób duchownych, np. ze stosunku pracy, stosuje się natomiast opodatkowanie na ogólnych zasadach.

12 Art. 7 ust. 2 pkt 2a u.p.o.l.

13 Obecnie: art. 42–51 ustawy z 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne.

2. Zapowiedzi polityczne

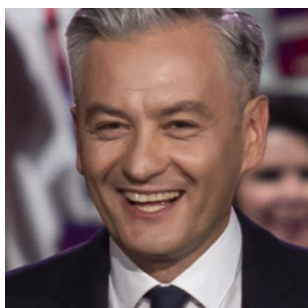
Zagadnienie opodatkowania kościołów było często przedmiotem wypowiedzi polityków. W większości z nich przeważa jednak znaczna ogólnikowość, którą może uzasadniać niski poziom wiedzy na temat obowiązującego systemu opodatkowania i prawa podatkowego w ogólności, nie tylko wśród polityków, ale także części społeczeństwa. W wypowiedziach tych prezentowany jest więc wysoki stopień ogólności. Jest on widoczny przede wszystkim w postaci braku sprecyzowanego podmiotu wypowiedzi (często mowa o „Kościele”, którym jest, jak wiadomo, wspólnota wiernych, a nie wyłącznie Kościół instytucjonalny), jak też w niewskazywaniu przedmiotu opodatkowania. Pomimo braku konkretów generalny kierunek można określić jako żądanie „opodatkowania Kościoła”, co prezentują niżej wskazane przykłady wypowiedzi.

„Kościół powinien płacić podatki. Koniec i kropka”¹⁴.

Tomasz Treła, poseł Lewicy

Źródło: Wikipedia.org, Invinoveritas123, CC BY-SA 4.0

„Księża powinni mieć taryfikator za usługi duszpasterskie i kasę fiskalną”¹⁵.

Robert Biedroń, współprzewodniczący i poseł Lewicy

Źródło: Wikipedia.org, Waenceslaus, CC BY-SA 4.0

14 T. Treła [@poselTTrela], *Kościół powinien płacić podatki...*, Twitter, wpis z dnia 12 grudnia 2022 r., <https://twitter.com/poselTTrela/status/1602207896531599361> (dostęp: 17 maja 2023 r.).

15 Wpolityce.pl, *Antykościelna furia Biedronia: Kościół powinien się samofinansować i płacić podatki, a religii nie powinno być w szkołach*, data publikacji: 6 lutego 2020 r., <https://wpolityce.pl/polityka/485767-antykoscielna-furia-biedronia> (dostęp: 17 maja 2023 r.).

Źródło: Wikipedia.org, Adrian Gryczuk, CC BY-SA 3.0 pl

„Aparat Kościoła powinien płacić podatki. Jednak te przychody są olbrzymie, nieopodatkowane”¹⁶.

„Nie może być tak, że ksiądz nie płaci podatków, a wszyscy inni płacą podatki. Nie może być tak, że są ludzie, którzy są nierówni wobec prawa”¹⁷.

Włodzimierz Czarzasty, współprzewodniczący i poseł Lewicy

„Proponujemy także, żeby kościół był opodatkowany na takich samych zasadach jak inne organizacje pozarządowe, a księża zbierający opłaty za usługi obowiązkowo używali kas fiskalnych tak jak wszyscy inni usługodawcy”¹⁸.

Agata Diduszek-Zyglewska, radna Lewicy w Warszawie

Źródło: Wikipedia.org, Laura Paweł, CC BY-SA 4.0

„Trzeba opodatkować księży, wprowadzić kasy fiskalne. Dlaczego np. piekarz czy murarz musi wystawiać paragon, a za ślub czy za pogrzeb ksiądz nie może dać takiego paragonu?”¹⁹.

Krzysztof Gawkowski, poseł Lewicy

Źródło: Wikipedia.org, Adrian Gryczuk, CC BY-SA 3.0 pl

16 Lewica.org.pl, Czarzasty: Aparat Kościoła powinien płacić podatki, data publikacji: 14 maja 2018 r., <https://lewica.org.pl/aktualnosci/2975-czarzasty-aparat-kosciola-powinien-placic-podatki> (dostęp: 17 maja 2023 r.).

17 Gazetaprawna.pl, oprac. A. Borek, Lewica chce opodatkowania Kościoła oraz świeckich urzędów i szpitali, a także likwidacji klauzuli sumienia, data publikacji: 29 lipca 2023 r., <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/9029022,lewica-chce-opodatkowania-kosciola-oraz-swieckich-urzedow-i-szpitali-a.html> (dostęp: 24 sierpnia 2023 r.).

18 Okopress.pl, A. Diduszek-Zyglewska, Lewica działa dla świeckiego państwa, centroprawica tylko mówi [WIDZE TO TAK], data publikacji: 27 lutego 2021 r., <https://oko.press/lewica-dziala-dla-swieckiego-panstwa-centroprawica-tylko-mowi> (dostęp: 17 maja 2023 r.).

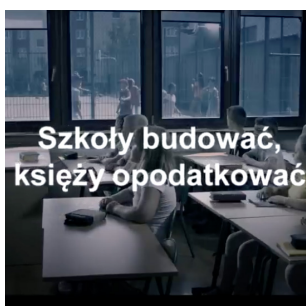
19 G. Szlęzak, Nowa Lewica mówi, że musi wygrać te wybory, data publikacji: 16 marca 2023 r., <https://radiokielce.pl/1027276/nowa-lewica-mowi-ze-musi-wygrac-te-wybory/> (dostęp: 17 maja 2023 r.).

„Kościół powinien być opodatkowany na takich samych zasadach, jak inne organizacje społeczne”²⁰.

Szymon Hołownia, przewodniczący partii Polska 2050

Źródło: Wikipedia.org, Adrian Gryczuk, CC BY-SA 3.0 pl

„Szkoły budować, księży opodatkować”²¹.

Hasło partii Lewica z wyborów parlamentarnych w 2015 r.

Źródło: YouTube.com, kanał: 300Polityka, „Szkoły budować, księży opodatkować”

Polityczne zapowiedzi i postulaty już w 2020 r. znalazły swoje odzwierciedlenie w projekcie ustawy o jawności przychodów kościołów i związków wyznaniowych oraz zniesieniu ich przywilejów finansowych, wniesionym do Sejmu przez grupę posłów Lewicy 25 czerwca tego roku²². Projektodawcy proponują bowiem likwidację szeregu obowiązujących rozwiązań podatkowych. Dla przykładu, projekt zakłada pozbawienie Kościołów katolickiego oraz prawosławnego zwolnienia od opodatkowania z tytułu przychodów ze prowadzonej działalności niegospodarczej, a także likwidację zwolnienia podatkowego z podatku od nieruchomości używanych do celów niemieszkalnych z wyjątkiem części zajmowanej na wykonywanie działalności gospodarczej. Przede wszystkim jednak projektodawcy przewidują nałożenie na jednostki organizacyjne kościołów, związków wyznaniowych oraz inne kościelne osoby prawne obowiązku prowadzenia ewidencji uzyskiwanych przychodów, które dla celów ustawy zostały zdefiniowane jako „wszystkie przysporzenia majątkowe”. Następnie Szef Krajowej Administracji Skarbowej miałby publikować w Biuletynie Informacji Publicznej przekazane mu informacje w zbiorczym zestawieniu zawierającym nazwę jednostki organizacyjnej kościoła lub związku wyznaniowego i wysokość ujawnionych przychodów. Należy zwrócić uwagę, że projekt ten wyklucza możliwość ustalenia rzeczywistych dochodów poszczególnych jednostek organizacyjnych danego kościoła, bowiem zupełnie pomija koszty związane z ich funkcjonowaniem. Co więcej, projekt przewiduje

20 S. Hołownia [@szymon_holownia], *Kościół powinien być opodatkowany na takich samych zasadach, jak inne organizacje społeczne...*, Twitter, wpis z dnia 16 czerwca 2020 r., https://twitter.com/szymon_holownia/status/1272862585319284736 (dostęp: 17 maja 2023 r.).

21 YouTube.com, kanał: 300Polityka, „Szkoły budować, księży opodatkować”, data publikacji: 1 września 2015 r., <https://www.youtube.com/watch?v=BU282bLRTCQ> (dostęp: 17 maja 2023 r.).

22 Projekt ustawy z dnia ... 2020 r. o jawności przychodów kościołów i związków wyznaniowych oraz zniesieniu ich przywilejów finansowych, [https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/Projekty/9-020-200-2020/\\$file/9-020-200-2020.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/Projekty/9-020-200-2020/$file/9-020-200-2020.pdf) (dostęp: 24 sierpnia 2023 r.).

upublicznienie przychodów wszystkich jednostek organizacyjnych, w tym najmniejszych parafii, co należy uznać za wyraźnie dyskryminujące. Współcześnie w Polsce obowiązują bowiem przepisy nakazujące publikację indywidualnych danych podatników podatku dochodowego od osób prawnych, u których wartość przychodu uzyskana w poprzednim roku podatkowym przekroczyła równowartość 50 mln. euro przeliczonych na złote²³.

Postulaty znoszenia „przywilejów” Kościoła prezentowane są także w manifestie Kongresu Świeckości. Obok zapewnienia m.in. prawa do eutanazji, karania łamania „praw seksualnych” czy finansowania przez Państwo zapłodnienia *in vitro* w manifestie tym wyrażono żądanie „prawnego zrównania kościołów i związków wyznaniowych ze świeckimi organizacjami światopoglądowymi, w tym w zakresie opodatkowania”²⁴.

Rozpatrując zagadnienie opodatkowania Kościoła, należy zwrócić uwagę również na przeprowadzony w 2022 r. sondaż IBRIS dla Radia Zet. Wynika z niego, że 70% ankietowanych popiera „likwidację przywilejów podatkowych Kościoła”²⁵. Autorzy sondażu nie określili jednak, co rozumieją przez to pojęcie i jakie konkretnie „przywileje” ma Kościół. Użycie wskazanego określenia miało więc zapewne wzbudzić u ankietowanych negatywne emocje wobec rzekomo obdarzonego przywilejami podmiotu i stworzyć obraz nierównego traktowania w stosunku do pozostałych. Mimo że, co do zasady, Kościół jest traktowany pod względem podatkowym tak jak inne organizacje społeczne (np. jeśli chodzi o zwolnienia z podatku dochodowego od osób prawnych oraz podatku od towarów i usług).

23 Zob. art. 27b ust. 1 u.p.d.o.p. Ponadto: bez limitu, podatkowych grup kapitałowych oraz spółek nieruchomościowych.

24 Kongresswieckosci.pl, Manifest, <https://kongresswieckosci.pl/manifest/> (dostęp: 24 sierpnia 2023 r.).

25 Wiadomosci.radiozet.pl, *Sondaż IBRIS dla Radio ZET: przywileje dla Kościoła powinny zniknąć*, data publikacji: 7 czerwca 2022 r., <https://wiadomosci.radiozet.pl/polska/polityka/Sondaz-IBRIS-dla-Radio-ZET-przywileje-dla-Kosciola-powinny-zniknac> (dostęp: 17 maja 2023 r.); Katarzyna Lechowicz-Dyl, *Aż 70 proc. Polaków chce likwidacji przywilejów podatkowych dla Kościoła*, data publikacji: 7 czerwca 2022 r., <https://forsal.pl/gospodarka/finanse-publiczne/artykuly/8440330,az-70-proc-polakow-chce-likwidacji-przywilejow-podatkowych-dla-kosciola.html> (dostęp: 17 maja 2023 r.).

3. Potencjalne skutki wprowadzenia zapowiedzi politycznych

Szereg przytoczonych powyżej wypowiedzi dowodzi, że osoby zabierające głos na temat opodatkowania Kościoła nie posiadają elementarnej wiedzy na ten temat. Dodatkowo posługują się manipulacją, a niejednokrotnie wprost mijają się z prawdą. Przykład stanowi żądanie opodatkowania księży w sytuacji, gdy uzyskiwany przez nich dochód z działalności duszpasterskiej podlega opodatkowaniu w niezmienny sposób od wielu lat. Innym charakterystycznym przykładem jest postulat „opodatkowania Kościoła tak jak innych organizacji społecznych”, gdy właśnie dla celów podatkowych Kościoły w Polsce od wielu lat jest traktowany tak jak pozarządowe organizacje społeczne. Zarówno w odniesieniu do opodatkowania dochodu, jak też opodatkowania towarów i świadczonych wiernym usług (mimo że na gruncie prawa wyznaniowego nie są one w ten sposób nazywane, np. udzielanie Komunii św. czy błogosławienie osób udzielających sobie sakramentu małżeństwa wiąże się z wniesieniem dobrowolnej ofiary).

Należy więc uznać, że postulowane przez część polityków reformy zmierzają do całkowitej zmiany dotychczasowego paradygmatu traktowania Kościoła jak organizacji społecznej na rzecz traktowania go *de facto* jak przedsiębiorstwa. W praktyce zmiany takie utrudniłyby, a w niektórych aspektach uniemożliwiłyby realizowanie podstawowego celu Kościoła, jakim jest zapewnienie możliwości (warunków) do oddawania Bogu należnej Mu czci.

Nie chodzi więc, co do zasady, o skutki ekonomiczne opodatkowania, lecz przede wszystkim o istotną ingerencję organów władzy publicznej w funkcjonowanie instytucji Kościoła. Prezentowane postulaty w istocie sprowadzają się więc do wkroczenia państwa w sferę normowaną przepisami wewnętrznymi każdej ze wspólnot religijnych. W efekcie chodzi o uregulowanie wewnętrznych spraw Kościoła przepisami prawa publicznego. Może się to odbyć na wiele sposobów. Dla przykładu, poprzez wykreślenie z ustaw podatkowych pojęcia „kult religijny”.

Ustawodawca może jednak zdecydować się także na bardziej radykalne kroki, np. określając odrębną stawkę podatkową dla dochodów z posługi religijnej, pozbawiając prawa do zaliczania do kosztów uzyskania przychodów różnego rodzaju wydatków związanych z zakupem towarów wykorzystywanych w liturgii itd.

Kwestię opodatkowania Kościoła należy rozpatrywać zarówno z perspektywy relacji wewnętrznej Kościoła instytucjonalnego, jak też relacji Kościoła wobec swoich wiernych. Działalność Kościoła, która co do zasady nie ma charakteru działalności gospodarczej (wyjątki stanowi różnego rodzaju działalność pomocnicza, np. sprzedaż publikacji religijnych), musiałaby podlegać regulacjom stosowanym do zwykłej działalności przedsiębiorców, to znaczy działalności nastawionej na osiągnięcie zysku, a nie na doprowadzenie wiernych do zbawienia. Wierni zaś musieliby być traktowani przez Kościół tak jak zwykli konsumenci dóbr i usług, a nie jak członkowie dobrowolnej wspólnoty, której celem jest zaspokajanie potrzeb duchowych. Co istotne, w większości przypadków potrzeb niemożliwych do zaspokojenia poza ramami określonymi przez Kościół.

Działalność Kościoła, która co do zasady nie ma charakteru działalności gospodarczej, musiałaby podlegać regulacjom stosowanym do zwykłej działalności przedsiębiorców, to znaczy działalności nastawionej na osiągnięcie zysku, a nie na doprowadzenie wiernych do zbawienia. Wierni zaś musieliby być traktowani przez Kościół tak jak zwykli konsumenci dóbr i usług, a nie jak członkowie dobrowolnej wspólnoty, której celem jest zaspokajanie potrzeb duchowych.

Opodatkowanie działalności Kościoła wiązałoby się z wieloma, często niemożliwymi do przewidzenia, konsekwencjami. Tytułem przykładu, wymagałoby m.in. ustalenia rynkowej wartości świadczeń religijnych, co jest niemożliwe z uwagi na ich pozarynkową specyfikę. Gdyby jednak prawodawca zdecydował się również na tego rodzaju, zupełnie sztuczne, rozwiązanie, to uzyskałby możliwość wpływu na stosunek pomiędzy Kościołem a jego wiernymi. Miałoby to przykładowo miejsce, gdyby określone zostały maksymalne lub minimalne stawki ofiar składanych przez wiernych. Wywołałoby to szereg konsekwencji. Tytułem przykładu, wierni uzyskujący od Kościoła świadczenia nieodpłatnie albo poniżej ich rynkowej wartości (np. odprawienie przez duchownego ceremonii pogrzebowej na prośbę osoby niezamożnej) osiągaliby z tego tytułu przychód podlegający opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych. W skrajnych przypadkach wierni mogliby więc zostać pozbawieni dostępu do sakramentów świętych. Podobne problemy potencjalnie występowałyby np. w przypadku dokonywania w stosunku do osób potrzebujących nieodpłatnej dostawy towarów i świadczenia usług przez organizacje kościelne. W przypadku traktowania kościelnych osób prawnych jak przedsiębiorców nie przysługiwałoby im prawo zaliczenia dokonanej darowizny do kosztów uzyskania przychodu. Z kolei w przypadku darowizny przedmiotów, co do których kościelnej osobie prawnej przysłu-

giwałoby prawo do odliczenia naliczonego podatku od towarów i usług, konieczne byłoby ich opodatkowanie tym podatkiem.

Opodatkowanie działalności Kościoła wiązałoby się z wieloma, często niemożliwymi do przewidzenia, konsekwencjami. Przykładowo, wymagałoby m.in. ustalenia rynkowej wartości świadczeń religijnych, co jest niemożliwe z uwagi na ich pozarynkową specyfikę.

Narzucenie Kościołowi zasad ewidencjonowania różnego rodzaju obrzędów i czynności duszpasterskich wiązałoby się z rozszerzeniem zakresu informacji uzyskiwanych przez organy władzy publicznej. Informacje te mogłyby następnie zostać wykorzystane nie tylko do podejmowania czynności wobec Kościoła instytucjonalnego, ale również w stosunku do jego wiernych. Organy władzy publicznej uzyskiwałyby np. dodatkowe możliwości gromadzenia informacji o przynależności konkretnych osób do określonej grupy wyznaniowej i poziomu ich ofiarności (tak należałoby bowiem interpretować okoliczność dokonywania wpłat środków finansowych na rzecz danej wspólnoty).

Narzucenie Kościołowi zasad ewidencjonowania różnego rodzaju obrzędów i czynności duszpasterskich wiązałoby się z rozszerzeniem zakresu informacji uzyskiwanych przez organy władzy publicznej, np. informacji o przynależności konkretnych osób do określonej grupy wyznaniowej i poziomu ich ofiarności.

Inne, również negatywne konsekwencje wywołałaby zmiana dotychczasowego sposobu opodatkowania dochodów duchownych z tytułu wykonywanych obowiązków duszpasterskich. Warto przy tym zwrócić uwagę, że obowiązujący system opodatkowania ryczałtowego został wprowadzony przez władze komunistyczne w 1957 r. W swoim założeniu miał on pozwolić na opodatkowanie duchownych bez konieczności ustalania ich rzeczywistego dochodu, jak miało to miejsce w pierwszych latach obowiązywania w Polsce ustroju komunistycznego. Począwszy od 1946 r., duchowni podlegali bowiem opodatkowaniu na takich samych zasadach jak reszta mieszkańców Polski, zaś od 1949 r. spoczywał na nich obowiązek prowadzenia ksiąg podatkowych. Konsekwencją wskazanego stanu rzeczy były liczne konflikty pomiędzy duchowieństwem a organami podatkowymi, które na szeroką skalę stosowały konstrukcję szacowania dochodu, kwestionując rzeczywistą wysokość podstawy opodatkowania duchownych. Likwidacja ryczałtu bez wątpienia doprowadziłaby do powtórzenia sytuacji z przeszłości. Co więcej, koszty przeprowadzania długotrwałych postępowań podatkowych oraz korzystanie przez duchownych z uprawnień przysługujących pozostałym podatnikom (np. odliczeń od dochodu czy wysokiej kwoty wolnej od opodatkowania, których nie mogą zastosować w ramach opodatkowania podatkiem ryczałtowym) mogłyby doprowadzić do sytuacji, w której dochody podatkowe nie tylko by nie wzrosły, ale spadłyby poniżej sumy obecnie uzyskiwanej od przedstawicieli tej grupy społecznej.

4. Dokąd zmierzamy

Propozycje zmian zasad opodatkowania Kościoła prezentowane przez licznych polityków prowadzą do szeregu wniosków. Przede wszystkim propozycje, o których mowa, są mało konkretne i często opierają się na fikcyjnym obrazie powinności podatkowych, które obecnie spoczywają na Kościele instytucjonalnym, jego duchownych oraz wiernych. W istocie można uznać, że są one motywowane ideologicznie, a nie formalnie deklarowaną troską o dobro wspólne.

Propozycje zmian zasad opodatkowania Kościoła prezentowane przez polityków są mało konkretne i często opierają się na fikcyjnym obrazie powinności podatkowych, które obecnie spoczywają na Kościele instytucjonalnym, jego duchownych oraz wiernych.

Gdyby doszło do skutku wprowadzenie proponowanych zmian podatkowych, spowodowałoby to głęboką ingerencję w wewnętrzne sprawy Kościoła, jak też w relacje pomiędzy Kościołem a jego wiernymi. Jest to istotne nie tylko z tego względu, że przynależność do Kościoła ma charakter dobrowolny, ale również dlatego, że osoby doń przynależące przyjmują i akceptują podporządkowanie wartościom, normom i zasadom głoszonym przez dany kościół. Opodatkowanie Kościoła oznacza więc w istocie wkroczenie organów władzy państwowej w sferę wewnętrzną Kościoła, a tym samym konieczność uwzględniania przez wiernych norm, które potencjalnie będą w stosunku do siebie wzajemnie sprzeczne.

Realizacja postulatów politycznych wymagałaby radykalnej zmiany dotychczas obowiązujących regulacji. W szczególności nowelizacji szeregu przepisów ustaw podatkowych, ustaw o stosunku państwa do poszczególnych kościołów i wspólnot wyznaniowych oraz umowy międzynarodowej, jaką jest Konkordat. Kolejnym krokiem środowisk postulujących „opodatkowanie Kościoła” byłaby prawdopodobnie zmiana Konstytucji. Zachodzi bowiem uzasadniona podstawa aby uznać, że zmiana zasad opodatkowania Kościoła doprowadziłaby do naruszenia szeregu przepisów ustawy zasadniczej, przykładowo do naruszenia art. 32 Konstytucji dotyczącego równego traktowania i zakazu dyskryminacji. Opodatkowanie pozagospodarczych dochodów podatkiem dochodowym od osób prawnych oraz dostarczanych towarów i świadczonych usług podatkiem od towarów i usług skutkowałoby bowiem nieuzasadnionym zróżnicowaniem sytuacji prawnej Kościoła w stosunku do innych organizacji społecznych, które mogą korzystać z odpowiadają-

Źródło: Adobe Stock

cych im zwolnień. Doszłoby do nieuzasadnionego podziału wewnątrz grupy organizacji społecznych: na zajmujące się sferą duchową, których działalność podlegałaby opodatkowaniu, oraz zajmujące się sferą pozaduchową, zwolnione z opodatkowania. Naruszeniu ulec mógłby także art. 51 ust. 2 Konstytucji, zgodnie z którym „władze publiczne nie mogą pozyskiwać, gromadzić i udostępniać innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym”. Trudno bowiem uznać, aby niezbędnymi informacjami były dane o przynależności obywateli do określonej grupy religijnej. Zmiana sposobu kwalifikacji budynków wykorzystywanych na cele kultu religijnego oraz sposobu opodatkowania duchownych potencjalnie mogłaby naruszać również dyspozycję art. 53 ust. 2 zd. 2 Konstytucji, zgodnie z którym „wolność religii obejmuje także posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują”. Ustawodawca jest zobowiązany do takiego kształtowania obciążeń podatkowych, aby wskazane uprawnienie miało realny, a nie tylko teoretyczny charakter. Do naruszenia wskazanego przepisu bez wątpienia dojdzie, jeśli Kościół będzie musiał zaniechać udzielania pomocy religijnej, np. z powodu nadmiernego opodatkowania budynków wykorzystywanych na cele kultu. Wskazane zastrzeżenia nie wyczerpują tematu potencjalnych zmian w obowiązującym systemie prawnym.

Podsumowując, należy stwierdzić, że „opodatkowanie Kościoła” wiązałoby się z naruszeniem szeregu przepisów obowiązującego prawa. Ewentualna zmiana tych przepisów, zwłaszcza ujętych w Konstytucji RP, w istotny sposób zmieniałaby charakter relacji pomiędzy państwem a Kościołem. Odbyłoby się to kosztem znaczącego ograniczenia dotychczasowej autonomii Kościoła i redukcji jego miejsca w życiu społeczeństwa. Nie może bowiem uchodzić uwadze, że aspekt ekonomiczny jest tylko jednym z wielu aspektów opodatkowania Kościoła. Istota

problemu sprowadza się do wkroczenia przez państwo w sferę wewnętrznych spraw Kořcioła i jego wiernych, a w konsekwencji do moŹliwořci autorytatywnego kształtowania tych spraw według uznania, zaleŹnego od danej linii ideologicznej. Nie chodzi więc o uzyskanie przez państwo relatywnie niewielkiego, potencjalnego podatku, np. z tytułu opodatkowania udzielonego chrztu, lecz o ustalenie, kto został poddany temu obrzędowi, decydowanie o wysokości ofiary, którą wierni mogą przy okazji złoŹyć, moŹliwość autorytatywnego szacowania wysokości dochodu uzyskanego przez duchownego oraz przez parafię, a pořrednio równieŹ np. o miejsce, w którym jest odprawiany dany obrzęd religijny. Wskazana wieloaspektowořć determinuje rzeczywisty kształt zagadnienia, którego nie moŹna ograniczyć do politycznego hasła, pod jakim jest ono prezentowane.

Aspekt ekonomiczny jest tylko jednym z wielu aspektów opodatkowania Kořcioła. Istota problemu sprowadza się do wkroczenia przez państwo w sferę wewnętrznych spraw Kořcioła i jego wiernych, a w konsekwencji do moŹliwořci autorytatywnego kształtowania tych spraw według uznania, zaleŹnego od danej linii ideologicznej.

WSPARCIE DARCYŃCÓW

Instytut Ordo Iuris jest fundacją i zakres naszej aktywności jest ściśle uzależniony od funduszy, które pozyskamy na działalność statutową. Ceniąc sobie niezależność, nie korzystamy ze środków publicznych i grantów, których pozyskanie mogłoby ją ograniczyć. Naszą działalność prowadzimy tylko dzięki hojności naszych Darczyńców, zwłaszcza tych, którzy wspierają nas regularnie co miesiąc w ramach Kręgu Przyjaciół (więcej na: www.przyjaciele.ordoiuris.pl)

RAZEM MOŻEMY REALNIE WPŁYWAĆ NA RZECZYWISTOŚĆ!

DAROWIZNĘ MOŻNA PRZEKAZAĆ NA KONTO

32 1160 2202 0000 0002 4778 1296

Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris
ul. Zielna 39, 00-108 Warszawa
oraz za pomocą przelewów internetowych
Tpay i PayPal (szczegóły na stronie www.ordoiuris.pl)

ordoiuris.pl

[/ordoiuris](https://www.facebook.com/ordoiuris)

[@Ordoluris](https://twitter.com/Ordoluris)

[/ordoiuris](https://www.youtube.com/ordoiuris)